

Н. О. ПОЛИЩУК
(Дубно, Україна)

МЕДИЧНА ЛЕКСИКА В ГАЗЕТНОМУ ТЕКСТІ

Проаналізовано медичні терміни, які вживають сучасні журналісти й державні діячі, характеризуючи внутрішню українську політику. Ці терміни, потрапляючи в політичну публіцистику, точно і влучно передають суть міжпартійних і міжособистісних стосунків в українському політикумі.

Ключові слова: медичні терміни, публіцистика, політичний контекст.

Мова мас-медіа є своєрідним дзеркалом сучасної української літературної мови. Тематична необмеженість газетно-публіцистичного стилю визначає надзвичайну широту й розмаїття його лексики. У мові сучасних ЗМІ швидко, яскраво і наочно відбиваються різноманітні трансформаційні процеси в лексичному складі мови, спричинені впливом суспільно-економічних, науково-технічних та культурних змін у житті народу.

Широке вживання термінології є однією з визначальних рис лексичних процесів, що відбуваються в мові публіцистики, зокрема політичної. У пошуках мовної промовистості, новизни, стильності, у прагненні незвичайності, свіжості словосполучень, а отже, й семантики слів, “акули пера”, державні керманічі й політики, політологи й експерти активно використовують досить різноманітну з погляду належності до певних галузей науки й техніки термінологічну лексику. У мовну тканину політичних текстів уводяться спортивні, військові, технічні, фізичні, музичні, математичні, хімічні, біологічні, мовознавчі та інші фахові терміни. Термінологія, зафіксована в спеціальних словниках, уживана в професійній сфері, починає нове життя в мові ЗМІ. Як показує лінгвістичний аналіз, у мові сучасних політичних видань досить активно фігурує й медична термінологія. Вирвані зі своєї природної сфери функціонування, медичні терміни послаблюють свої зв'язки з медициною й починають позначати поняття політичного життя.

Об'єктом нашого дослідження стали медичні терміни у мові газетних публікацій політичного спрямування, виписані з джерел: “Дзеркало тижня” (Д.т.), “Газета по-українськи” (Г. по-укр.), “Високий Замок” (В.З.), “Експрес”, “Рівне вечірне” (Р.в.) (за період 2010–2012 рр.); предметом дослідження – функції цієї лексики в газетному тексті. Мета дослідження – розглянути медичну лексику в публікаціях політичного спрямування, виявити її тематичні групи, з'ясувати особливості вживання термінів у газетному тексті.

Медична лексика є однією з найдавніших. Вона формувалася на власній мовній основі, засвоюючи все те, що виробила світова цивілізація. У медичній лексиці переважають терміни грецького й латинського походження.

Проникнення слів, які стосуються медицини, в мову політики не випадкове. Характерними особливостями професійного мовлення медика, як і політика, є точність формулювань, зваженість, доречність і логічність викладу. Слово медика, як і слово політика чи журналіста, має бути зрозумілим, проникливим, переконливим, викликати довіру. Завдання політиків, як і лікарів, “вилікувати”, оздоровити українську політичну систему, зробити необхідні “ін’єкції”, забезпечити її життєдіяльність.

У мові політичних ЗМІ часто натрапляємо на терміни, пов’язані з оздоровчими процесами: *оздоровлення фінансів, шокова терапія, стійкий імунітет, штучне дихання, народження коаліції, реанімація касетної справи, фінансові ін’єкції* та ін. Порівняймо: “Чинне законодавство про вибори не дає правового імунітету суб’єктам виборчого права від превентивних заходів з боку правоохоронців – затримання або арешту” (Д.т. № 31, 07.09.2012); “Певні люди у погонах були не зацікавлені в поверненні Мельниченка й у реанімації касетної справи” (В.З. № 200, 26.10.2012). Автори публікацій, прагнучи доступно і промовисто подати читачеві політичну інформацію, у пошуках нових, свіжих найменувань використовують медичну термінологію.

Більшість із словосполучень, створених поєднанням медичних термінів із термінами інших галузей знань, які функціонують у мові політичної преси, зумовлюють негативні емоції: параліч економіки, нежиттєздатність та безплідність коаліції, урядова параноя, політичний труп, невиліковні болячки, свербіж перевиборів, параліч думок і свідомості, ідейна анемія, політичні шизофреніки, розлив парламентської жовчі, провінційні вівісекції, епідемія терору, зів’ялі легені парламенту, оголені нерви нардепів, суспільні мікроби, хвороби політикуму, гарячі депутатські голови, алергія на контакти з пресою, бацила опозиційності, вірус розпаду, виборча агонія, коаліційна резус-несумісність, ряхітний законопроект, парламентське перезбудження, інфарктна фракційна ситуація, злоякісна суспільна пухлина, фізично-хвороблива політика, ампутована совість, депутатська перевірка на вошивість, паразитування, валідольний законопроект та ін. Наприклад: “На Банковій перестраховуються: а раптом Апеляційний суд вразила бацила опозиційності?” (В.З. № 223, 01.12.2011). “Виборчі “ужастики”, які вже третій місяць не з’являються з телеекранів, у когось викликають блювотний рефлекс, а комусь приносять пристойні заробітки” (В.З. № 175, 21–23.09.2012); “Ми вже мали сумні приклади з балотуванням у парламент переможниці Євробачення Руслани та відомого співака Святослава Вакарчука. По суті, це класичне паразитування непопулярних політиків, від яких просто нудить, на популярних артистах, співаках, спортсменах” (В.З. № 140, 02–08.08.2012); “Тушки – це істоти з перебитим хребтом і ампутованою совістю, відходи української нації” (Рівне.Час, № 2(535), серпень 2012); “Однак тестом на резус-несумісність Ющенко і Тимошенко став, безперечно, суд над экс-прем’єром” (Д.т. № 30, 26.08.2011); “У разі несумісності крові матері і плода у вагітних жінок виникає ряд ускладнень. У медицині це називається резус-несумісністю. Неможливість політичної дружби між двома політичними недругами – Віктором Ющенком і Юлією Тимошенко влучно відбиває названий детермінований медичний термін. Лексема бацила означає бактерію, що має форму палички, збудник небезпечних хвороб у людини

і тварини” (СІС, с. 91). Потрапивши до газетного тексту і втративши зв’язок з медициною, термін дошкульно й точно характеризує суспільно-політичну ситуацію.

Серед медичних термінів, які функціонують у політичних текстах, можна виділити такі основні групи:

На позначення органів людського тіла та їх частин вказують лексеми: *тіло, орган, голова, мозок, горло, обличчя, очі, вуха, язик, рот, зуби, ніс, руки, пальці, долоня, кулак, кров, скелет, хребет, легені, пазуха, плацента, судини, нога, кістка, спинний мозок, м’язи, серце, пульс, кров, організм*. Медичні терміни, потрапивши до політичного контексту, набувають конотативного значення, наприклад: “Другий номер виборчого списку партії Наталії Королевської “Україна – Вперед” Андрій Шевченко викликав на політичні дебати лідера “Удару” Віталія Кличка. Схоже, цього разу Андрій вельми невдало зіграв головую. Є велика ймовірність, що Кличко його зробить однією лівою. Хіба що Королевська свій другий номер грудьми захистить...” (В.З. № 169, 13–19.09.2012); “Не встигла загоїтися на українському тілі мовна рана, щедро посипана сіллю, як, наче змовившись, з кийвських пагорбів і кримських просторів заговорили про федералізм” (В.З. № 135, 26.07–01.08.2012); “У кожного з нас свій об’єм легенів, і кожному, відповідно, потрібен свій об’єм повітря. Це стосується й свободи” (Телеканал “5канал”); “Наша держава поводиться як найпростіший організм, який взагалі без мозку, а діє на рівні рефлексів: стало боляче – відсунувся” (Експрес, № 89, 16–23.08.2012); “Обличчя театру Заньковецької чепурять за 800 тисяч гривень” (В.З. № 160, 31.08–02.09.2012); “Журналістика стане беззубою і безбарвною, а такою вона нікому не цікава та не потрібна” (В.З. № 174, 20–26.09.2012). “Потрібно змінювати країну, але для цього потрібні люди, люди чистоплотні в своїй моралі, люди, які діями довели, що вони можуть це зробити. У яких є хребет” (В.З. № 194, 18–24.10.2012). “Юрій Ключковський: “Якщо не хочуть бачити мене депутатом – ну і нехай! Може, справді треба влити у парламент нову кров? Мій час у Верховній Раді закінчився” (В.З. № 179, 27.09–03.10.2012). Новітня публіцистика за допомогою медичної термінології влучно й емоційно відображає ті чи ті політично значущі явища, події.

Терміни *шизофренія, істерія, параліч, рана, виразка, болячка, закритий і відкритий перелом, алергія, агонія, свербіж, інфекція, головний біль, колапс, короткозорість, сліпота, мозоль, віспа, гангрена, чума, проказа, кашель, політичні соплі, злоякісна пухлина, фінансовий інфаркт* – це назви хвороб, симптомів, хворобливих станів. У мові сучасних українських ЗМІ ці лексичні одиниці вийшли за межі власне медицини. Наведемо кілька прикладів: “Система влади в Україні перебуває в стані колапсу” (В.З. № 192, 14.10.2010); “У медицині є такий термін – агонія. Мабуть, для сьогоднішньої політичної ситуації це влучний діагноз” (Р.В. № 57, 02.08.2012); “Країна не зможе виплачувати пенсії і зарплати держслужбовцям і переживе фінансовий інфаркт” (В.З. № 106, 14–20.06.2012); “Народний депутат України попереднього скликання Лілія Григорович за фахом – лікар-алерголог. У політиці має алергію на силу зла, силу минулого. Інша її алергія, ненависть – до перебіжчиків, до тих, кого називають “тушками” (В.З. № 184, 04–10.10.2012);

“Політична злаякісна пухлина з кожним роком зростає і інфікує наше суспільство. Але навіть на війні є правила. Є прості рецепти, щоб запобігти зростанню цієї пухлини” (Р.в. №20, 15.03.2012). Потрапивши до політичного тексту, медичні терміни позначають поняття політичного життя й допомагають майстрам публіцистичного слова виявляти велику винахідливість у пошуках нової конотації, експресії.

Публіцистичний стиль широко залучає і назви ліків, медичних препаратів та апаратів, зокрема пігулка, пілюлька, мікстура, віагра, таблетка, блендамед, рентген, апарат штучного дихання та ін., за допомогою яких досягається точність номінації у поєднанні з об’єктивністю, безсторонністю інформації. Наприклад: “У нас же фінансовий механізм країни спокійно посадили на віагру заради протиприродного поєднання твердолобого монетаризму із шаленим популізмом” (Д.т. № 5, 14.02.2010); “Замість того, щоб думати, як зменшувати імпорт і збільшувати експорт, робити його не сировинним, а технологічним, Національний банк дає пігулки” (Г. по-укр., 27.10.2012); “Верховна Рада попереднього скликання підтримувалася на апараті штучного дихання та наркотичній залежності” (Арсеній Яценюк, ТСН). Для економії мовної енергії, прагнення до більшої компактності й меншої офіційності новітні ЗМІ за допомогою медичної термінології показують певне оцінне ставлення адресата інформації до зображуваного.

Операція, терапія, щеплення, прививка, укол, ін’єкція, хіміотерапія, кардіограма, кровопускання, обрізування, донор, логопед, патологоанатом — слова на позначення медичних і хірургічних втручань, процесів, лікарських спеціальностей, які у мові мас-медіа набули інноваційних значень. Порівняймо: “Освітянам до кінця року доведеться затягувати паски. Гостру бюджетну недостатність вилікує шокова терапія?” (В.З. № 174, 20.08.2012); “Падіння цін на нафту перестало бути просто новиною з біржових зведень — воно стало причиною неспокою для експортозалежних країн на зразок Росії. “Кардіограма” ціни, яка повзе вниз вже чотири місяці поспіль, пододала новий психологічний бар’єр — 90 доларів за барель, і ціна повільно, але впевнено повзе далі вниз” (В.З. № 115, 27.06–04.07.2012); “Але ж “сильна рука” — це не обов’язково диктатура, заперечують оптимісти. І згадують “залізну леді” Тетчер у Великій Британії, її реформи без “кровопускання” (В.З. №90, 28.05.2012). Лексика, яка обслуговує сферу медицини, вжита в переносному значенні, допомагає публіцистам компактно, емоційно та експресивно показати українські політичні реалії.

У ЗМІ функціонують також терміни на позначення підрозділів медицини як науки, наприклад: геронтологія, патологія, анатомія, неврологія. Порівняймо: “Чи позначиться історія, яка обійшла перші шпальти всіх таблоїдів, на ставленні до Компартії геронтологічної частини її електорату — питання, відповідь на яке дадуть виборці” (ТСН); “Луценко завжди вирізнявся патологічною здатністю бути в епіцентрі скандалів, ще й з насолодою їх коментувати” (Р.в. № 20, 18.03.2010). У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” медичний термін геронтологія засвідчено на позначення науки, що вивчає причини та закономірності процесу старіння людини (ВТССУМ, с. 233), ужитий у переносному значенні, термін саркастично

тично, з іронією характеризує нашумілу амурну історію українського комуніста № 1 Петра Симоненка і дошкульно натякає на основний електорат цієї політичної сили – пенсіонерів. Здатність экс-міністра внутрішніх справ Юрія Луценка породжувати скандали влучно передає прикметник *патологічний* на позначення такого, який своєю потворною ненормальністю відхиляється від норми (ВТССУМ, с. 893).

Аналізуючи мову парламентаріїв, слухаючи словесні перепалки представників різних гілок української влади, переглядаючи гострі політичні огляди працівників ЗМІ, не можна не помітити, як логіка часто підмінюється емоційною суперечкою, переважає не сила доказів, а намагання будь-яким чином деморалізувати, принизити опонента, навести абсурдні факти, дезінформувати, прикриваючись строкатими та стильними словами. Мова сучасних ЗМІ багата на медичний сленг з негативним забарвленням: *мутант, даун, дегенерат, імбіцил, фізіономія, депресуха, “потрухи”, сікати, недоношений, маразм*. Для порівняння: “*А потім окремі нардепи із задоволеними фізіономіями будуть хвалитися, що “оцінили красу гри”, мовляв, ми вас знову “розвели як котят”* (В.З. № 179, 27.09–03.10.2012); “*Не в тому сенсі, що маємо когось бити пика, а в сенсі сили духу, сили волі, сили нації. Не дивитися ідіотські російські фільми і серіали, не купувати російських книжок і газет, не слухати російську попсу – цей бойкот під силу кожному, було б бажання*” (Рівне.Час, № 2 (535), серпень 2012); “*Конституційний суд сікає проти вітру...*” (В.З. № 56, 02.05.2011).

Специфічного мовного колориту тій чи тій фразі, яскравості й строкастості, точності та влучності мові політиків і “акул пера” надають сталі вислови, складниками яких є медичні терміни, зокрема: *одна голова добре, а дві..., брати голими руками, гарячі голови, як зіницю ока, по три шкури дерти, розвісити вуха, сидіти в печінках, стрепенути за барки, увійти в кров і плоть, задерти ніс, за шкуру сала залити, і в ус не дути, тицяти пальцем, довкола пальця обвести, тримати руку на пульсі, у Бога за пазухою, тримати за горло, ламати через коліно, холодний душ на голову, покласти на лопатки, кістка в горлі, стати поперек горла, наступити на горло, лоби голити, показувати зубки, мудрити мізки, вкуситися за язик, у рот води набрати*.

Отже, розглянувши лексику зі сфери медицини в політичному газетному тексті, ми дійшли до висновку, що тут фахова лексика детермінологізується, виконує не номінативно-дефінітивну, а стилістично-експресивну функцію, надаючи публікаціям певного колоритно-емоційного звучання, викликаючи при цьому в читача відповідні емоції, налаштовує його на сприйняття тих чи тих політичних подій, формує при цьому громадську думку.

1. Жайворонок В. В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць // Мовознавство. – 1999. – № 6. – С. 32–46.
2. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: Монографія. – К.: Видавн. Дім Дмитра Бурого, 2008. – 336с.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. пос. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 423 с.

4. *Нещименко Г. П.* Динамика речевого стандарта современной публичной вербальной коммуникации: Проблемы. Тенденции развития // Вопросы языкознания. – 2001. – № 1. – С. 98–132.
5. *Сербенська О.* Інновації у мові сучасних українських мас-медіа // 125 років Наукового товариства імені Шевченка: Зб. наук. пр. і матеріалів, присв. ювілею товариства. – Львів: [б. в.], 2001. – С. 158–177.
6. *Стишов О. А.* Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). – 2-ге вид., переобл. – К.: Пугач, 2005. – 388 с.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2007. – 1440 с.

СІС – Словник іншомовних слів / За ред. чл.-кор. АН УРСР О. С. Мельничука. – К.: УРЕ, 1975. – 775 с.

N. O. Polishchuk

MEDICAL VOCABULARY OF NEWSPAPER TEXT

The article is about medicinal terms used by modern journalists to describe internal Ukrainian politics. These terms exactly and accurately explain the core of quite complicated interpersonal and interfactional relations in the Ukrainian parliament.

K e y w o r d s: medical terms publicism political contecst.